

6.5 Vzdálenější země v raném novověku

6.5.1 Vrchol a konec turecké expanze

6.5.2 Vznik Ruské říše

6.5.3 Asijské státy

6.5.4 Africké státy

6.5.5 Rozvoj kolonialismu v Severní a Jižní Americe

6.5.6 Objevení Austrálie

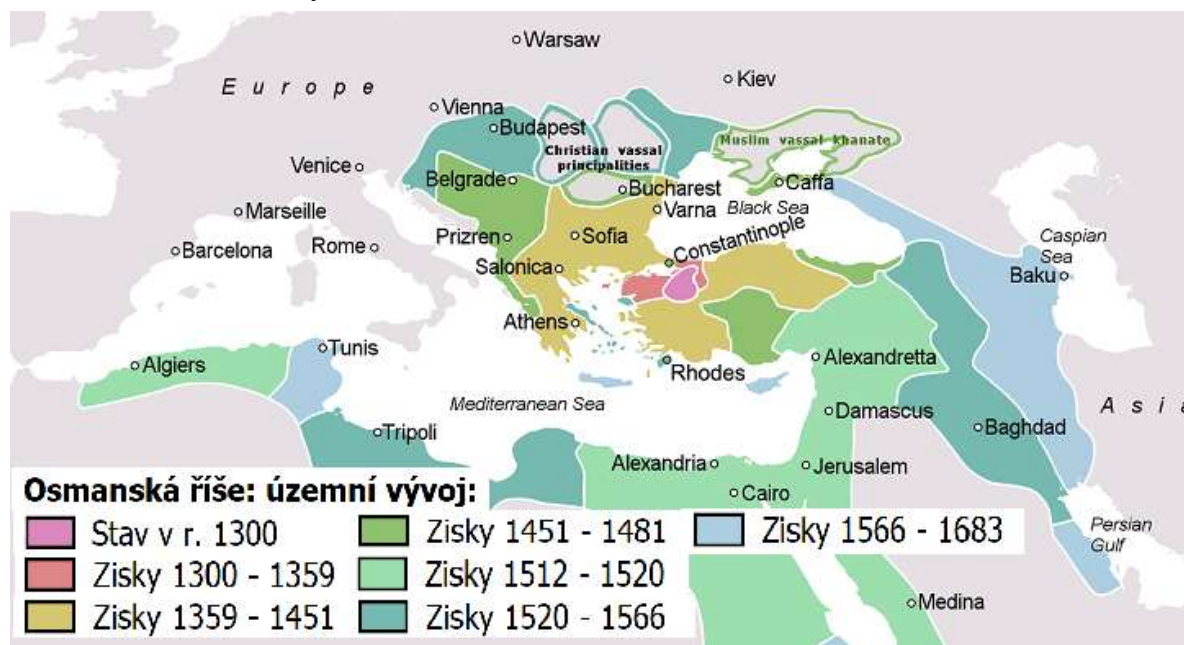
6.5.7 Poslední velké zeměpisné výpravy

6.5.1 Vrchol a konec turecké expanze

Dobytím zbytků Byzantské říše včetně Cařihradu (1453) rozsah i politická moc Turecka (Osmanské říše) vzrostly natolik, že se zařadily mezi vlivy, které podněcovaly Evropany k epoše zámořských objevů. Turecká expanze ovšem ještě pokračovala až do 2. poloviny 17. století.

Do poloviny 16. století Turci dobyli středomořské pobřeží Afriky, celý Egypt, rudomořské pobřeží Arabského poloostrova a celou oblast mezi Levantou, Perským zálivem a Kavkazem. Mj. zmařili portugalské a španělské snahy o velmocenské proniknutí do Středomoří. Úspěšná byla také turecká ofenziva v jihovýchodní Evropě. Turci ovládli celý Balkánský poloostrov a po vítězství u Moháče (1526) nad českým a uherským králem Ludvíkem Jagellonským dobyli také většinu Uherského království včetně metropole Budína (1541); v r. 1529 dokonce – neúspěšně – poprvé obléhali Vídeň. V letech 1536 – 1784 roli hlavního města Uher plnil slovenský Prešpurk (dnešní Bratislava). Ztělesněním turecké dobytosti se stal tehdejší sultán Sulejman I. Nádherný (vládl 1520 – 1566).

Evropské křesťanské státy si mohly dopřát vítězství nad Turky jen zřídka. V r. 1571 italsko-španělské loďstvo rozdrtilo tureckou flotilu v námořní bitvě u Lepanta v řeckých vodách (bitvy se zúčastnil i Miguel de Cervantes, pozdější významný španělský spisovatel). V r. 1598 habsburské vojsko – za vlády císaře Rudolfa II. – dobylo od Turků zpět významné severomadžarské město Ráb (dnešní Győr). Úspěšným vojevůdcem zde byl německý šlechtic Adolf ze Schwarzenbergu, který odtud získal pro svůj rod (později usedlý i v Čechách) erb s havranem klovajícím oko z useknuté turecké hlavy.

Turecko se pod vládou dynastie Osmanů stalo transkontinentální a mnohonárodnostní říší, která půl tisíciletí stála v centru interakcí mezi evropským a blízkovýchodním prostředím.

Sultán vládl **absolutisticky**. Opíral se o **silnou armádu**, která spojovala **akceschopnost**, přetrvávající z kočovné éry, s moderní **výzbrojí**. Velitelé dostávali dobytá území do správy (často jako léna) a vojenskou silou z nich dobývali **daně pro státní pokladnu**. O tu pečovala víceúrovňová struktura **státní správy**, v jejímž čele stál **velkovezír**. Centralizace říše byla založena na pevné **soustavě zákonů**. Pokud jde o **kulturu**, Turci spojili do jedinečné **syntézy** vlivy všech zemí, jimž vládli.

Ideovým základem Osmanské říše byl **islám**; **jinověrci** (křesťané, židé aj.) se v říši mohli hlásit ke svému náboženství, ovšem museli platit zvláštní **daň z hlavy**. Když se Turci postupně usazovali na dobytých územích, operativní jádro sultánovy armády bylo vytvořeno z **janičárů** – velmi dobře vycvičených profesionálních vojáků pěchoty, kteří pocházeli z řad podmaněného (především slovanského) obyvatelstva, ovšem těšili se různým privilegii.

Janičáři

Neturecké národnosti byly obecně **začleňovány** do života celé Osmanské říše, ale mnozí jejich mladí příslušníci – často slovanské národnosti – byli zavlékáni do **otroctví**: zotročení muži pracovali jako služebníci, mnohé dívky se ocitly v sultánově harému jako sexuální otrokyně nebo jejich služby.

Za **Třicetileté války** především uherští protestanti koketovali s myšlenkou na spojení s Turky proti Habsburkům, a dokonce v tomto smyslu podnikli několik menších bojových akcí.

Turecké hospodářství vcelku prosperovalo, ale v **17. století** se Osmanská říše propadla do všeobecné **stagnace**. Jejím nejvýraznějším projevem se stal odpor armády vůči další modernizaci.

Turecká expanze definitivně **skončila** r. **1683**, kdy **Turci podruhé oblehli Vídeň** a porážky se dočkali až od spojeného vojska německých států, rakouských Habsburků a Poláků: vrchním velitelem vítězů byl poslední evropsky významný **polský král Jan III. Sobieski**.

Politická moc i územní rozsah Osmanské říše se pak postupně zmenšovaly. Stopy **tureckého vlivu** v Evropě ovšem přetrvávaly v kultuře, zemědělství i každodenním životě (v odívání, hygieně, bydlení, gastronomii apod.).

Sultán Sulejman Nádherný / Harémové krásky podle představ evropských malířů / Polský král Jan III. Sobieski v čele vojska zachraňujícího r. 1683 Vídeň před Turky

6.5.2 Vznik Ruské říše

V r. **1480** moskevský **velkokníže Ivan III.** z dynastie **Rurikovců** **zbavil** svou zemi **mongolské (tatarské) nadvlády**. Na přelomu 15. a 16. století se Moskevské velkoknížectví územně rozšířilo na **veškeré východoevropské oblasti**, které aktuálně nebyly ovládány jinými mocnostmi (Poláci a Litevci na západě, Mongoly na jihovýchodě). Moskevské velkoknížectví bylo tehdy jediný pravoslavný stát, který nebyl ovládán Turky; tak se rozvinula idea, že **Moskevské velkoknížectví** je **nástupcem Byzantské říše** (Moskva jako **třetí Řím**).